

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Anna Ståhl, Ystad*
 Härad: *Ingelstad / Färestad* Berättare: " " "
 Socken: *Tranås / Hliby* Berättarens yrke: *f. d. lärarinna*
 Uppteckningsår: *1965* Född år *1881* i *Tranås*

Barnets vård och uppfostran under förskoleåldern. LUF 98
s. 1-14.

Barnets vård och fostran under förskoleåldern.
Mellan 2-4 år kallades hos oss kolkäldes. Kläder-
na voro lika för pojkar och flickor, alldeles raka
kläder. Många gamla kallade ännu kolken för "slim".
"Gick klädd i slim". Lika för alla samhällsgrupper.
Övervakning och fostran.

Tillsyn över småbarnen hade mestadels modern,
fanns stora syskon fick de hjälpa till, även mor-
mor eller farmor fick vid flera tillfällen biträda
ifall mor hade mycket arbete eller var sjuk.

En liten avbalkning eller kage gjordes ofta
särskilt om barnet skulle vistas ute. Någon bjälra
band man ej på barnet, men nog hände det att
det kunde få en bjälra att leka med. Vid 4 år
kunde de nog klara sig själva både ute och inne
sedan de fått stränga tillsägelser att akta sig för
farligheterna. Särskilt skrämdes man dem att gå nära
barnen. Då drog "brunnshässan" dem ner i brunnen.

10/3-65

Frågel fordrades det lydnad redan som små. Någon egen vilja tilläts ej ofta. "Din vilja sitter i riset" var det vanliga talesättet om något barn försökte vara av annan mening än mor och far. Det var bäst att ligga och lyda.

Beteende till de vuxna

Barnen kallade oftast föräldrarna far och mor. Det var inte i många familjer man sade Du eller I. Farfar och farmor, morfar och mormor liksom faster och farbror, moster och morbror förekom alltid i tilltal.

Så länge barnen voro små fingo de alltid sitta i fars eller mors knä. När de blev lite större hette det alltid: "Nu är du rent för stor att vara klena."

I sällskap var det mycket nogt att barnen skulle hälsa, bocka eller niga på av mössan.

och för övrigt sitta lyst och stilla. Kysse på hand har ej förekommit under mina uppväxtår. Någon skillnad i hälsning på olika personer förekom ej utom möjligen nog man djupare för prästen, det förföll helt naturligt.

I allmogetsfamiljerna förekom ej särskilda hälsningar på föräldrarna. På kvällen när aftonbönen var läst sa alltid mor: "God natt, sov nu gott."

Skulle barnen gå bort till ett annat ställe, gavs alltid främsningar: "Hälsa nu vackert och tacka om du blir bjuden och var riktigt snäll."

När besök kom, skulle man hälsa och som sitta lyst och stilla.

Förbud och hotelser.

Förbud om kroppsställningar och minspel fick barnen alltid: "Om man gjorde grimaser och vinden vände sig, liksom om någon vislade, så kom den onda etc. sådana förbud förekom mycket ofta.

Jämsamt hörde man inte så ofta om begravning. Angående renlighet var det stänga köksrum om hur det kunde gå om barnen ej ville tvätta och kamma sig, liksom köket om kråkan som backade bort näsan och skrek "Kräkarnu" åt den som toskade näsan på bänkarnu -

Pojkar och flickor lekte tillsammans, ofta lektes "handelsbutik".

För att hindra barnen vara ute sent på kvällen, skrämdes man dem med lyktgubbar, bäckahästen och varulvar.

När jag var barn voro vi mest rädda för en gubbe som hette Ragn och en man ur fattarsläkt som hette Werner. Båda voro beskedliga, men när de syntes gånge vi oss riktigt väl. Sotarna hade vi ingen.

Plats i hemmet.

Så länge barnen voro små låg de i vaggan. Lika stön

delade barnen bädd. Ibland låg något barn hos föräldrarna, särskilt under vintern då det elldades endast i ett par rum.

Vid matbordet satt far vid bordsändan sin fick barnen plats vid sidorna.

Barnen hade ofta ett köm i stugan där de lekte. Där hade de pottar och lådor. En träsoffa fick de också kliva på. Här staplade de ofta lekssakerna över matten.

Klädsdräkt.

När gossarna voro 3-4 år brukade de få byxor och en kort kjöja eller jacka. Något överplagg förekom ej. Var det kallt knöts en liten schal över bröst och rygg. Flickorna hade en vak klänning med garning: "prinsessklänning". Överplagg: en schal. Om sommaren syddes kläderna av bomullstyg.

En underplagg användes patentslikad. Underkjöja av ullgarn. Underbyxor syddes av flanel vit.

Flickorna hade alltid förkläde. Som mindre pojkar bar

fökläde. Föklädet hade selar som korsades på ryggen
ibland bands på ryggen, en modell som finns ännu
"snickarfökläde".

Flickorna skulle alltid ha rent fökläde om söndag
Vackert raudigt eller blommigt bomullstyg.

En vacker krage virkad eller sydd fick man också för
att bli söndagsfin, även snäpojkarna ungefär likadana.
Sniäbarnsmössan användes till närmast 2 år äldre
senare var barnen mest bakhuvade. Senare hade flickorna
en schalakt, ylle om vintern och bomull under sommaren.

Pojkarna hade runda halvhattar på sommaren och
virkad eller stickad mössa under vintern. Skumpor och
skor används barnen rätt tidigt eller när de slutade
lindas. På ettårsdagen skulle barnets gudmor skänka
klänning, linne skumpor och ibland skor. Skorna syddes
av kraftigt tyg. Gjordes till sulor. Vadmal eller kläder.

Skumporna stickades med resårband som höll dem uppe.

Upphugg var ej vanligt för mindre barn först vid skol-

gången fick pojkar en yllestioja sydd av byskräddarna.
Inu många flickor hade kappa, utan endast schal.

Till 6-års ålder klipptes håret lika för pojkar och
flickor. Sen hade flickorna långt hår, flätat med sidenband
rosett. Pojkarna hade kortklippt hår.

Underlagg byttes varje söndagsmorgon. Varje barn
hade i regel 3 uppsättningar. En vardags, och en
söndagsklänning hölde till. Ett rent förklade på
vardagsklänningen blev oftast till vanlig söndag.

Finklänningen skulle sparas. Klädernas snitt var
ganska lika för alla samhällsgrupper inom socknen.
Samma sömmarska sydde till alla.

Smiabarnsdräkter bars ganska länge, övergången blev
inte så stor för flickorna. Pojkarna kläddes ju i
byxor och jacka.

Föda och måltider.

Först vid 3 år började barnen reda sig själva vid
måltiderna och vara vid bordet tillsammans med

ACC. N:R M. 16214:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

de andra. Vid bjudningar fick barnen äta i köket. I äldre tiden skulle alltid barnen och pigorna stå vid bordet, men det har ej förekommit som jag vet. Maten sönderdelades till barnen och äts med en liten sked. Vid bordet skulle barnen vara tysta: "Maten skulle tugga munnen". Oftast sitta kvar tills alla varit mätta. Helst skulle inget lämnas kvar på talliken "Tjorsalbiten". De fick äta mat som förekom. Bordsbönen före och efter måltiden lästes av något av barnen: Före måltiden: I Jesu namn till bords vi gå. Velsigne Gud den mat vi få, och efter: Tack Gode Gud för maten. Amen. Tack för maten mor och far.

Småbarnen fick ofta samma mat som de äldre utom kött, men säs och potatis och smör. Kött ägg ansågs lämpligt för de små, likaså äggria och skurning. Det var inte vanligt att barnen fick lite kaffe med mjölk i men inga starka drycker. Försaken

var inte vanliga. Det enda som fanns var brunt socker "Kandissocker". Man fick en stor klump för 5 öre. Vid stadresa kunde föräldrarna köpa några karameller med till barnen, man var inte van att få gottis, så ingen tänkte på något.

Vid kalas skulle gästerna ha förning med sig most syltkaka eller sockerkaka och då kom alltid smok-bitar tillbaka i förningskorgen.

Hygien och sjukvård.

Spädbarnen tvättades och badades dagligen under första året. Barnen brukade bada i en balja i köket varje lördagsekväll. Tvättning av händer ansågs och kals skedd var morgon av mor eller stora syster ända till Tårs ålder, sen skulle de reda sig själv. Håret tvättades ofta i såpvatten särskilt flickorna, sen kamades de med finkam. Löss var vanligt bland skolbarnen. Tvättning med eibidiliättika var det vanligaste hjälpmedlet. Skosor togs bort med in-

gnidning av matolja och tvättning med varmt vatten. Bodde man i närheten av en bäck eller å badade barnen om sommarn. Ibland slog man vattnet i en balja och lät stå i solen lagom varmt att bada i på e. m.

Vid 1/2 eller 2 år kunde barnen i regel "säga ifrån". Där fanns alltid ett nattkärl i en skubb intill köket eller ^{en} vindstrappa. Ett särskilt hus fanns alltid på tomten, eller någon anordning i någon uthuslänga. Någon särskild tandvård förekom ej.

Tandborste fanns men användes ej vidare flitigt.

Om ett barn var sjukt och hade feber var kroppen mycket varm och andedräkten skarp och illaluktande. Då fick man ordna så att barnet fick ligga i ensam bädd.

Om barn råkat ut för en olycka höstade man med att det går snart över och så lades en lapp över om det var ett sår. Om det blev en bula lades ett

hållt knivblad på, det buckade hjälps ibland hjälpte
det att mor sa: "Kom ska jag blåsa bort det onda".
Lek och leksaker.

De äldre buckade ofta leka med barnen. Ofta
var det ramsor och ordlekar. "Bullrii bullriibolk,
hur många horn stå öpp?" Man höll några av
fingrarna uppsträckt bakom ryggen och barnet
skulle gissa, oftast fel. "Två du sa, tre de va". Så
kände de hålla på länge. "Skolan gick på gatan"
var en ramsa. "Iko hästen" var särskilt de minstas
bästa nöje. Farmor var särskilt påhittig. Ibland
sjöng hon: "Gossen hade en liten gullvagn". Det
var föroliga berättelser för barnen.

Barn hade inte många leksaker, en pjatt, en lada,
och några vedträn dögde länge. Lagårdar byggdes
av träbitar, ett par pinnar som klivits i ena änden
blev kor, får och oxar ~~stut~~. Barn saknade aldrig sysselsättning.
Leksaker köptes inte, utom en marknadskäst.

När vintern kom var släden lekssaken framför alla. Man åkte i backarna, en och en, ibland flera slädar sammankopplade, åkte baklänges och på många olika sätt. Roligt var det. -

I södra Skåne vet jag ingon som tillverkade leksaker. I Norra Skåne däremot fanns sådana i flera byar. Ibland kom någon ner åt slätten med sina varor. Där var små spinnrockar, garnvinder, sprattlegubbar m m. omkr. 25 öre st.

Plickorna lekte med sina dockor och gossarna med djur och lagönder.

Bilder sagor och Visor.

Några bilder- eller sagoböcker hade man ej. Någon gång köptes Allers Familjjournal. En stor tidning, som kom med ett nummer i månaden. Det var högtid när man fick den. Andra tidningar voro inte så vanliga. Flera hushåll hade G. Ahlströms gemensamt. Den kom endast 3 ggr i veckan. - Det var alltid någon

man eller kvinna i byn som berättade gamla historier och sjöng några gamla sånger. Man sjöng en del skolsånger som ännu förekommer. Undervisning i nyttiga sysselsättningar.

Morgon och aftonbönen läste barnen så fort de kunde tala någotlunda. Likaledes om korsrikklarna.

Bönen Fader Vår. Man fick alltid höra att Gud var god mot oss och gav oss allt vad vi behövde och vi skulle ej göra honom emot. Den onde var den som ville oss illa och draga oss från Gud.

Redan tidigt fick man gå med till kyrkan.

I somliga familjer följde barnen med till kyrkan varje söndag från det de var 2 år.

Vi fick alltid leka på söndagen. Skrik och översen var förbjudet. Den vanligaste bönen var "Gud som har" den bönen och Fader vår samt Valsignalsen lästes varje kväll och ett par aftonsalmer.

Släckorna fick tidigt hjälpa till i köket. Hämta

ACC. N:R M. 16214:14.

in potatis och tvätta dem, hämta grönsaker,
ge hönsen mat och hämtaⁱⁿ ägg.

Pojkarna började ganska tidigt att hjälpa
till i ladugården med små sysslor. Det var
alltid roligt att hjälpa far och få betöm,
vilket är till glädje för en sjvareng. Först i
9-10 år får barnen mer bestående sysslor de
ska uträtta var dag.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND